

{ asteari zeharka begira } Iñaki Altuna

Aurreakordioaren zain egon gabe

Euskal Herrian egiturazko aldaketa politikoak azkartzeko bi arazo edo oztupo ageri dira une honetan. Ez dira bakarrak, jakina, baina modu nabarmenean ari dira azaltzen azken aldian: alde batetik, Estatuaren itxikeria, ez baita posible harekin inolako prozesurik adostea, eta beste batetik, EAJren denbora irabazteko jokabidea, ez baitu urrats sendoak ekar ditzakeen akordiorik itxi nahi.

Estatuaren posizioaren nondik norakoa eta zergatia jakinak dira. Ez du Euskal Herrian aurkezteko eskaintza politiko erakargarriarik eta konponbidearen arloan –dela gatazkaren muinari dela gatazkaren ondorioei lotuta– edozein mugimenduk burujabetza prozesua indartuko zukeela uste du.

EAJren jokabidean badira hauteskunde une zehatz honi lotutako arrazoiak. Erakundeen kudeaketa du lehentasun. Gaur egun, inoiz ez bezala, beste estatus politiko bat –erabakitze eskubidea oinarri lukeena– lortzeko gehiengo zabalak osatu daitezke erakundeetan, baina aukera horri ez dio begiratu ere egin nahi EAJk, PSEren edota PPren babesarekin botere instituzionala eskuratzeko bidea lehenetsita. Merke izan dezake horien laguntza, adibidez, Gipuzkoan eta Donostian.

Unean uneko hauteskunde interesetik harago, beste ibilbide bat irudikatzeko jeltxoen ezintasuna dugu gaur egungo jokabide hori azaltzeko arrazoi nagusia. Katalunian, aitzitik, CiUk beste bide bat egitera behartuta ikusi du bere burua, Estatuarekin harremana jasangaitza delako eta emandako tarteko irtenbidea, Estatutaren erreforma, erabat etsigarria izan zelako. EAJk, ordea, egungo egitura juridiko-politikoaren erabat agortuta dagoela jakin arren, Gernikako Estatututik eratorritako erakundeak gordeleku ditu, Katalunian ez dagoen Kontzertu Ekonomikoa nahiko helduleku delakoan. Nahiago du portu txiki horretan segi itsaso handira irten baino, Espainiako hurrengo gobernuarekin kaiko amarratze baldintzak hobetzeko tartea txikia izango dela jakinda ere. Denbora behar du, eta horrela ulertu behar da Sorturekin duen harremana ere. Estatuak ito egiten du eta ez litzateke ulertuko beste aterik «zabalik» ez izatea, baina urratsik egiteko adore nahikorik ez du. Oraingoan, bederen.

Horrenbestez, aldaketak ez dira, berez, horrelako aurreakordioaren bitartez helduko. Ez dira abiarazitako eta aurrera eraman beharreko prozesu politikoaren abiapuntua izan, bistan da. Estatuak konponbiderako borondatearik ez du, eta EAJk ere ez du epe laburrean beste bide bat seriozki saiatzeko asmorik, adierazpenak baino harago. Gasteizko Legebiltzarreko aste honetako saioa aski adierazgarria izan da.

Aldaketa egin nahi dutenak bati –Estatuari– edo beste ari –bideari ekiteko erabakia hartu ez dutenei– itxaroten geratzeak ez luke zentzurik; akordiorako proposamenak, tartekoak zein azken burukoak, elkarlan eskaintzak, behin behinekoak zein iraunkorrak, eta elkarriketa eremuak, akordio politikoetarako edo gatazkaren ondorioen konponbiderako, irekita izanda ere. Are gehiago, burujabetza prozesuaren alde indarrak metatzeak indartuko du noizbait adostasunen aukera sortzea ere. Areago, halako

EAJk nahiago du portu txiki horretan segi itsaso handira irtetea baino, Espainiako hurrengo gobernuarekin kaiko amarratze baldintzak hobetzeko tartea txikia izango dela jakinda ere

prozesu batek gailurra jota, mugitu nahi ez duena edo inobilismoari lotuta dagoena akordiorako ere garaiz ez iristea eragin ahalko luke. Aldaketa nahi dutenen eremuan, norberak egiten duena izango da gakoa. Aldebakartasunak segitzen du lanabes izaten.

Norabide horretan, egoera baldintzatzeko gai izango diren urrats gehiago egin beharko dituzte beste egoera bat erdietsi nahi dutenek, egindakoa errepikatze hutsak ez baitu ezer berririk ekarriko. Eta gogoeta hori eremu eta arlo guztiei dagokie.

Maiatzaren Lehenengoa izan zen atzo. Aldaketa politiko eta soziala langileen eta herri sektoreen onurako da eta, beraz, sindikatuek badute zer esan datozen urteetan aldaketa hori lortzeko masa kritikoa egituratu nahi bada. Protesta hutsera mugatzea botereak bere horretan segituko duela ontzat ematea bihur daiteke, nahi gabe ere. •

EMAKUMEAK ETA KIROLA

Berdintasunaren partida orekatu ezinda

 KIROLA / Mikel IBARGOEN

Emakume kirolarien egoera gaur egungo gizartearen isla baino ez da, non gizonezkoak nagusi baitiren arlorik gehienetan. Emakume kirolarien jarduna gizonenaren itzalpean geratzen da, zenbait kasutan, baita ahanzturan ere. Alabaina, ez da abian jartzen egoera hori iraultzeko mekanismo eraginkorrik, nahiz eta emakumeek sobera meritu egin. Beraz, desoreka horri golik sartu ezinda darraite eta partida berdintzetik oso urrun daude.

Berdintasuna, ekitate, aurrerapau-soak eta antzeko esanahia duten hitzen aldarria egiten da nonahi eta noiznahi 2015 honetan. Kontzeptu horiek egikaritzeko garaia heltzen denean, ordea, kontuak oso bestelakoak dira, eta pausu hutsalak, besterik ez da begiztatzen. Alegia, esana eta izana ez doaz eskutik. Hori da, hain zuzen, emakume kirolariek gertatzen dena. Gizon kiro-

lariek hedabideetan duten presentziarekin alderatuta, hutsaren hurrengoa balira bezala tratatzen dituzte, eta hori agerian uzten du Lakuako Gobernuak Kirol Zuzendaritzak duela bi hilabete pasatxo argitaratu zuen ikerketak. Ikerketa horrek lau astez 10 egunkariren kirol albisteak aztertu zituen eta azalaturiko emaitzak guztiz ziren argigarriak: kirol albisteetatik %8,56 baino ez dira emakumeen jardunari buruzkoak eta soilik emakumeei buruz aritzen

diren berriak ez dira %5era iristen. Ondorengo da Jon Redondoren (Lakuako Kirol Zuzendaria) ondorioa: «Hedabideek ez dute islatzen emakumeek egiten duten kirolaren kalitatea ezta kantitatea ere». Iraia Iturregik (Athleticeko kapitaina) bat egiten du balorazio horrekin: «Penagarria da egoera. Emakumeen kirolak sekulako gorakada izan du azken urteetan baina hedabideetan dugun presentzia ez da hazi neurri berean, eta hori ez da logikoa». Modu berean mintzatu da Ainhua Azurmediere (Psikologoa eta Kirol aholkularia): «Kirola egungo gizartearen isla da eta bertan ikusten da gizonen eta emakumeen arteko desberdintasunak zernolakoak diren. Gaur egun batzuek eta besteek dituzten baliabideetan eta presentzian sekulako aldea dago eta horrekin apurtu egin behar da».

ZERGATIK?

Urtebete atzera ere azterketa berbera egin zuen Gasteizko Gobernuak (astebeteko laginarekin) eta, egiari zor, emakumeen presentzia %3 igo da epe horretan. Dena den, igoera ez da nahikoa inondik ere, eta egoera parekidetasunetik oso urrun dago gaur-gaurkoz. Zentzu horretan, ondorengo da jende askok egiten duen galdera: zergatik? Alegia, nola da posible XXI. mendean batzuen eta besteen arteko desoreka hain handia izatea? Korapiloa askatzea ez da batere erraza, baina gizon eta emakume kirolariek duten mailaren arteko desberdintasuna eta errentagarritasuna erabiltzen dira argudio nagusitzat. Hau da, hedabideek, negozio iturri diren neurrian, jendearen eskaerei erantzun behar dietela diote hedabideetako ordezkariak eta, zentzu horretan, gizarteak askoz interes handiagoa duela gizonezkoek praktikatzeko dituzten kirolen gainean.

Bide hori jarraitu dute Iñaki de Mujikaren (Onda Vascako kirol zuzendaria) azalpenek: «Kontuan hartu behar den lehen gauza da kirolaren eragina gizartean, eta haren eraginkortasuna publizitatean. Hau da,

Eli Pinedok, Bera Bera taldean diharduen amurrioarrak, bide luzea egina du kirolaren munduan. Baikorra da, eskubaloian, gutxienez, emakume erreferenteak sortzen ari direlako. «Nik gaztaroan ez nuen emakumezko erreferenterik», esan du. Gorka RUBIO | ARGAZKI PRESS

nik saio bat egitean ahalik eta jende gehienak entzutea lortu behar dut saioa errentagarria izan dadin. Gipuzkoako jendeak futbola eta Reala eskatzen du, eta, hori ematen ez badiot, entzuleak galtzen ditut. Nik errespetu handia diet emakumeei, baina beraien eragina oso txikia da. Nik kirol munduan gertatzen den guztia adi jarraitu behar dut, merezi duten tarte eta balorea eman behar diet emakumeei, baina hori ezinbestean daukagun testuinguruan sartu behar dut. Gustatu edo ez, hori da gure egoera eta errealitate hori ahalik eta orekatuen egiten saiatzen gara, baina ez da erraza. Etekinik lortu beharra izango ez banu, nire saioak beste ikuspuntu batetik landuko nituzke seguru-erik, baina...». Halaber, berdintasun ezaren errua ez dela kirolarena dio de Mujikak, bai- zik eta gizarte osoarena: «Ber- dintasuna dagoen toki bakar- ra eskelak dira, hortik aurrera, inon ez».

«NESKA POLITAK IKUSTERA?»

Oscar Badalloren (Marca) ustez, gakoa emakumeen gaineko informazioa kontsumitzeko ohi- tura faltan dago eta hori da al- datu behar dena. Bestalde, gizartea egungo egoerak eska- tzen duenaren oso atzetik da- goela dio, eta eman du horren inguruko adibide esanguratsu- rik: «Ni askotan joaten naiz Do- nostiako emakumezkoen parti- dak ikustera eta ea neska politak dauden ikustera noan galdetu izan didate. Anoetara joaten diren 5.000 emakumeak futbola ikustera doazela, aldiz, ez du inork ezbaian jartzen. 2015 urtean horrelako komen- tarioak entzun behar izatea ikaragarria da, eta komentario horiek emakumeek egiten diz- kidate askotan, gainera. Horre- la zaila da aurrera egitea». Emakumeen kirolaren jarrai- tzaile izanik, termometro ego- kia izan daiteke Badallo haien mailaren gainean hausnartze- ko, eta berak argi du emakume- ek mailarik ez dutenaren argu- dioa zaharkituta geratu dela: «Gipuzkoan zehazki sekulako maila dugu. Lau talde ditugu

Iraia Iturregi, Athleticeko kapitaina, Realaren kontrako partida batean.

Monika DEL VALLE | ARGAZKI PRESS

kirol desberdinetan lehen mail- an: futboleak, Reala; eskuba- loian, Bera Bera; saskibaloian, Gipuzkoa EHU; eta, hockeyan, Reala. Eta banako kiroletan bes- te hainbeste. Nik argi daukat emakumeek ikusleak erakar- tzeko maila dutela. Horretaz ja- betzeko, Bera Bera ikustera joa- tea besterik ez dago. Gizonen indarra izan ez arren, teknikoki maila altua dute eta gauza ikusgarriak egiten dituzte. Fut- bolean ere aurrerapauso han- diak eman dira, baita beste ki- roletan ere», kontatu du.

Bestalde, Redondok gogorara- zi du Londresko Joko Olinpikoe- tan domina eskuratu zuten eus- kaldun guztiak emakumezkoak izan zirela eta horrek erakusten duela emakumeen maila zein den. Eli Pinedok (Bera Bera) ere irmo defendatzen du tesi hori eta kirola gustatzen zaien per- sonak eta kirolaz ulertzen dute- nak horren jakitun direla dio: «Emakumeok badugu maila jen- dea erakartzeko eta ikuskizuna emateko. Gure partidak eman dituztenean hori agerian geratu da, jende askok ikusi dituelako. Hala eta guztiz ere, oso gutxitan ematen dituzte eta aukera bat

eman behar zaigu egoera alda- tzeko».

Hari horri tiraka, Jabi Otermi- nek (Bera Berako prentsa ardu- raduna) datu esanguratsua es- kaini du: «Gure Kopako finala Teledeportek eman zuen eta 100.000 pertsonak ikusi zuten. Realak egun berean jokatu zuen Sevillaren aurka eta 160.000 ikusle izan zituen. Datuak ikusi- ta eta beste kirola futbola dela eta partida erakargarri bat dela kontuan hartuta, aldea ez zait hain handia iruditzen, nahiz eta futbola ordainpeko kate batean izan. Horrez gain, kontuan har- tu behar da gure partida ez zute- la ia inon iragarri, eta futbola, berriz, bai. Beraz, emakumeek ere jendea erakar dezaketela ar- gi dago».

KALITATEZ INFORMATZEA

Zenbakiak eta azterketek era- kusten dituzten datu hotz eta kuantitatiboez aparte, badago zer hausnartua aspektu kualita- tiboei buruz. Izan ere, gizonen presentzia eguneroko jardunari lotuta dagoela eta emakumez- koena, oster, emaitzei lotuta dagoela kontu jakina den arren, agertzen den informazio urrian

ere badago desberdintasunik trataeran. Gizonen gaineko in- formazioak, oro har, kirol arlora mugatzen dira; emakumezkoen kasuan, bestelako alor batzuei ere erreferentzia egin ohi zaie. Esate baterako, emakume kirolari- en gorputzaren erabilera merkantilista egiten da batzue- tan. Zentzu horretan, ohikoak dira apaintasuna, femenitatea edo kutsu paternalistako adie- razpenak. Horrelako kasuen ber- rri ederki du Azurmendik eta kritika gogorra egiten du jokia- ra horiek onartezinak direla ozen esanez: «Objektu sexual moduan erabiltzen dira batzue- tan emakume kirolariak eta ho- rrekin apurtu egin behar da. Emakumeen edertasunak ez du albiste izan behar eta kalez jan- tzita ere ez dira agertu behar. Ki- rolariz jantzita agertzea garran- tziatsua da erreferente moduan agertzeko gainerako emakume- entzat». Horrelako tratamen- duak saiheste aldera, kazetari bakoitzak duen erantzukizuna nabarmendu du: «Genero ikus- pegirik ez duen kazetari batek burura etortzen zaion lehen gauza idatziko du emakumeen gainean, ustez berdintasunez

tratatzan ari den sentipenare- kin. Sentsibiltatea duenak, or- dea, desberdintasun egoera ba- tean gaudela dakienez, ez du hanka sartu nahi eta eman be- harreko enfokearen gainean hausnartu egiten du».

Beraz, aipaturiko jokaerak ekiditea eta emakumeen kirola hedabideetan kalitatez agertzea ezinbestekoa da, besteak beste, babesleak, ikusleak eta bestela- ko diru sarrera batzuk erakar- tzeko, eta, neurri berean, ema- kume kirolariak profesional bihurtzea lortzeko. Halaber, ka- litatez informatzea funtsezkoa da erreferenteak sortzeko. Hori lortuta, errazagoa izango da neskek kirola normaltasunez ikustea, baita, haiengan kirole- an jarduteko eta aurrera egite- ko nahia eta gosea sortzea ere. Izan ere, ume guztiek izaten dute petsonaren bat ispilu mo- duan eta kirola gustuko duten neska gazteek emakume kirola- ri erreferenteak izatea garran- tziatsua da, haiek ere beraien ametsak gauza ditzaketela ikus dezaten. Arreta berezia eskain- tzen dio Redondok puntu horri: «Erreferenteak dauden heine- an, emakumeen presentzia handigoa da bai hedabideetan, baita horiek ikustera joaten den ikusle kopurua ere. Eta nes- ka gazteentzat hori ezinbeste- koa da».

Iturregiarentzat ere erreferen- teena oinarri-oinarrizko kontu bat da, eta, ondorioz, tentuz lan- du behar dena: «Gazteak gare- nean beti izan nahi dugu Aduriz edo Gurpegi, eta beraiek iritsi diren lekura iritsi. Neska txi- kiek, berriz, oso zail dute ema- kumezko erreferenteak eduki- tzea, oso gutxi agertzen gare- lako, eta hori oso garrantzi- tsua da haiek ere ikusteko Ath- leticen joka dezaketela eta pro- fesionalak izan daitezkeela».

Oraindik ere urrats asko ema- teke dauden arren, Pinedok na- baritzen du aldaketa bat, eta, pixkanaka, egoera gero eta ho- bea eta orekatuagoa izango dela sinestuta dago: «Londresko Joko Olinpikoak jokatu nituenetik partida askotan geratu behar izaten dut jendearekin argaz- kiak ateratzera, eta gutxinaka

emakume erreferenteak sortzen ari dira eskubaloian behintzat. Beraz, aurrerantz goazela esango nuke eta hori oso garrantzitsua da. Nik gaztaroan ez nuen emakumezko erreferenterik».

INFORMAZIOA SALTZEKO ZAILTASUNAK

Kazetaritzaren ohiko funtzionamenduari jarraituz, gizon kirolarien informazioaren atzetik joaten dira kazetariak, baina emakumezkoen kasuan, berriaz, alderantzizkoa gertatzen da, zita garrantzitsu batzuk (finalak...) aparte utzita: «Beste batzuek kazetariak atzetik ibiltzen dituzte eta albistea ez dagoen tokitik ere albistea sortzen dute. Hori, ordea, ez da gure kasua. Gu gara edukiak sortzen ditugunak. Saiatzen gara kandela pizturik mantentzen, baina ez da erraza», azaldu du Oterminek. Errealitate horren jakitun, hedabideetan tarte lortzeko argi dauka bestelako erraztasun batzuk eman behar dituztela, eta bide horretan gauza asko hartu behar dituzte kontuan puzzlea osatu eta helburua lortzeko: «Adibidez, prentsaurreko bat antolatzekeo besteek aintzat hartzen ez dituzten gauza batzuk

kontuan hartu behar ditugu eguna eta orduak zehazteko garaian; izan ere, gizezkoen futbola eta saskibaloiarekin batera jarritz gero, lekua egitea oso zaila da».

HEDABIDE PUBLIKOEN ERANTZUKIZUNA

Hedabide guztiek izan beharko lukete ardura eta sentsibilizaio handiagoa gai honen inguruan, baina zalantzarik ez da hedabide publikoen erantzukizuna are nabarmenagoa dela, haiek emakumeen eta gizonen presentzia orekatua eskaintzeko beteharra dute eta. Eusko Jaurlaritzak gauzatutako ikerketak egunkariak soilik aztertu zituen arren, Jon Redondo seguru dago ikerketa ikus-entzunezko hedabideetan egin izan balute, emaitza berbera izango zela, baita EITB kontuan hartuta ere. Gauzak horrela, EITBri gehiago eskatu behar zaiola aitortzen du: «Zerbitzu publiko bat izanik, erantzukizun handiagoa du. EITBk gehiago bultzatu beharko luke emakumeen kirola ikusle kopuruei horrenbesteko jaramonik egin gabe».

Oraindik ere zorrotzagoa izan da Azurmendiren kritika: «Lo-

tsagarria da. Hedabide publikoetan ezin da horrelakorik onartu. Hedabide publikoek konpromiso morala eta soziala dute, baita legala ere. EAEko legediak gizonen eta emakumeen presentziak orekatua izan behar duela dio, eta, hori hala izan dadin, erabakitze guneetan pausak eman behar dira hori bermatzeko. Arazoa da berdintasun legea betetzen ez bada, ez dela ezer pasatzen, eta hori ezin da horrela izan».

Mikel Olazabalek (ETBko kirolletako zuzendaria) eta Txetxu Urbietak (Euskadi Irratiko kirolletako zuzendaria) argi dute, hedabide publikoen gidari diren

Emakumeen kirola hedabideetan kalitatez agertzea ezinbestekoa da emakume kirolarien profesionalizaioa lortzeko. Goiko irudian, Donibaneko nesken trainerua lehian. Juan Carlos RUIZ | ARGAZKI PRESS

Iñaki de Mujika, Onda Vascako kirol zuzendaria: «Berdintasun ezaren errua ez da kirolarena, gizartearena baizik. Berdintasuna dagoen toki bakarra eskelak dira»

Iraia Iturregi: «Hedabide publikoek ez digute behar adina tarte eskaintzen. Azken denboraldietan liga eta kopa irabazteko lehian ibili gara eta ETBk oso partida gutxi eman ditu»

heinean, hedabide pribatuek ez bezalako betebeharrak dituztela eta horiei erantzuten saiatzen direla diote. «Nik uste dut EITBk lan ona egiten duela eta sentsibilizazio handia dugula emakume kirolariekiko. Egia da gehiago egin daitekeela, baina bide egokia daramagula esango nuke», zehaztu du Urbietak.

Ez da hori, ordea, Iturregik eta Pinedok duten sentsazioa: «Bertako hedabide publikoek ez digute behar adinako tarterik eskaintzen. Azken denboraldietan beti egon gara liga eta kopa irabazteko borrokan eta ETBk oso partida gutxi eman ditu, urtean behin edo, eta hor erakundeek esku hartu beharko lukete. Informatiboetan ere berdin. Txapelketak irabazi dituzten emakume piloa dugu, eta agertzen badira, 10 segundo eta kito. Hala ere, egia da Euskadi Irratitik astero deitzen digutela, baina ez du hedadura bera eta telebistan agertzea ezinbestekoa da», azaldu du Iturregik.

Pinedoren iritzia ere antzekoa da: «ETBn apenas egiten diguten erreferentziarik albistegietan, eta gure partida oso gutxi ematen dituzte. Esaterako, iragan urtean, Txapeldunen Liga jokatu genuen eta gure klubak ordaindu egin behar izan zuen, partida ETBn emateko. Diru gutxi daukagu eta gainera telebistan emateko ordaindu egin behar dugu, ez du zentzurik».

«GIZARTEAK ESKATZEN DUENA»

Olazabalek onartzen du orekarik ez dagoela, nahiz eta emakumeen presentzia gero eta handiagoa dela nabarmendu: «Guk gizarteak eskatzen duenari erantzun bat eman nahi diogu eta gizarteak emakumeek eta gizonak osatzen dugu. Beraz, gizarteak ziaboga bat eskatzen badigu, emango dugu. Hala ere, zuk saio bat egiten baduzu eta inork ikusten ez badu, kendu edo aldatu egin beharko duzu, eta gauza horiek ere kontuan eduki behar dira». Emakumeek ETBn duten presentziaren inguruan ere datu batzuk eman ditu: «Guk, telebista pribatuekin alderatuta, arreta handiagoa eskaintzen diegu emakumei: ur-

tean 800 bat albiste informatiboetan, 45 emanaldi zuzenean edo diferituan eta, Zu kirolari saioan, 75 erreportaje inguru. Beraz, estaldura eskaintzen da, baina, gizonei buruzkoekin alderatuta egia da txikia dela». Hala-ber, gaineratzen du alor publikoak emakume kirolariei hasierako laguntza eta bultzada zor diela, baina, era berean, beste irizpide batzuk ere kontuan hartu behar dituztela, eta ikuslea erakartzeko beharra ere mahai gainean jarri du. Irizpide hori argi azaleratzen da, esate baterako, futboleko. Izan ere, as-tero 2.B mailako partidak eskaintzen dituzte, emakumezkoen lehen mailan bi talde (Athletic eta Real) izanda.

Euskadi Irratira bueltatuta, Urbietak ez du uste, futbola aparte utzita, desoreka oso nabarmena denik. Hala ere, bat egiten du Olazabalen hausnarketa batzuekin: «Banakako kirol-letan lorpenak eskuratzen dituzten kirolariei tarte bera eskaintzen diegu, gizon edo emakume izan. Nor ageri da gehiago atletismoan Naroa Agirre edo Mikel Odriozola? Eta, piraguismoan, Maialen Chourrart edo Ander Elozegi? Hori zailagoa da taldekako kirol-letan. Realaren gizonezko eta emakumezko taldeei jarraipen berdina egin behar zaie Anoeta betetzen denean eta Zubietara 200 pertsona joaten direnean? Bai, emakumei lagundu egin behar zaie, baina gauza horiek ere kontuan hartuta. Komunikabide publikoak emakumei tarte eskaini behar diegu eta babestu egin behar ditugu, baina kontuan hartu behar dugu entzule batzuentzat ari garela lanean eta irizpide hori edukitzea logikoa dela uste dut. Guk saioa areto futboleko neskei buruz hitz eginez bat irekitzen badugu, hurrengo egunean zenbat pertson-ek entzungo gaituzte? Ba, seguruenik, askoz gutxiagok, eta, gustatu edo ez, hori da dauka-guna».

BENETAKO APOSTU BATEN BEHARRA

Hauxe da egungo errealtatearen argazkia; alderantzizkatzea gizarte osoaren eskutik etorri

Irudian, Realeko hockey taldea partida betean. Kirol hau tarteka agertzen da komunikabideetan, tarteka eta kirol balentriaren bat dela medio. Juan Carlos RUIZ | ARGAZKI PRESS

behar da. Hori gauzatu dadin, ezinbesteko baldintzak dira nahia, gogoia eta sentsibilizazioa: «Aldaketa ez da bere horretan gertatuko, aldaketa eragin egin behar da, aldaketa proposamen global batez bidez. Horretarako, berdintasunari buruz egin behar dugu gogoia, horretara iristeko egin beharrekoak zehaztuta», dio Azurmendik.

Bide horretan, hausnarketa gizarte osoarena izan behar da. Izan ere, oraindik asko dago egiteke. Honako adibide hau aipatzen du Redondok: «Astebukaera batean gertatu zen ostiral batean Realaren liga partida izatea, eta larunbatean Bera Berak Europako txapelketa. Anoetara 25.000 pertsona joan ziren behar zena ordainduz, eta Bera Berako partidara (5 euro kostata) 300 pertsona. Beraz, hedabideen jarreraz gain, gauza asko aldatu behar dira eta, horretarako, gutariko bakoitzak eman behar du urrats bat».

Badalok, berriz, beste hau jarri du mahai gainean: «Nik beti salatzen dut emakumeen kirola jarraitzen ez duten lehenengoak emakumeak eurak direla eta euren dagokie lehen bultzada ema-

tea. Realaren bazkideetatik 5.000 inguru emakumezkoak dira, baina ez dira Zubietara joaten emakumeen partidak ikustera. Kirola praktikatzeko duen emakume mordoia dago, baina haiek ere ez dituzte beste emakumezkoak ikusten eta hori da arazoaren muinetako bat».

Hedabideen bultzada eta hauspoa ere oso garrantzitsua da, baina, oraingoz, «Infozazpi» irratia baino ez du izan benetako apustu bat egiteko ausardia. Bertan, astelehenero ematen dute Kirol Leihua, oso-osorik Euskal Herriko emakume kirolariei eskainia: «Berdintasunik ez dagoenez, beharrezkoa da Kirol Leihua

bezalako saio bat eta erabat justifikatuta dago. Diskriminazio positiboko ekintza bat da, hain zuzen, berdintasuna lortzea helburu duena. Hobe litzateke horrelakorik behar ez izatea, baina tamalez hori ez da egoera», azaldu du Azurmendik. Iritzi berekoak dira Iturregi, Pinedo eta Redondo.

Gauzak horrela, norabide horretan lan egitea ezinbestekoa da distantzia murrizten joateko, eta hedabide indartsu batek benetako apustu sendo bat egitea mugarri izan liteke: «Aintzane Encinas (Real) 'Marca'n astero zutabe bat idazten hasi zenean 'Onda Cero' eta 'Radio San Sebastian' ere astero Realeko jokalariei bat elkarrizketatzen hasi ziren, eta Encinasek idazteari utzi zionean, besteek ere tarte hori kendu zuten», kontatu du Badalok.

Beraz, litekeena da, apustua egin eta jarraipena emanez gero fruituak ematea, eta gainontze-koek, neurri batean, behintzat, horri jarraitzea. Hori bai, apustua benetakoa eta konbentzimenduz egindakoa izan behar da, estrategia eta helburua ondo zehaztuta. Baina, egin, egin behar da.

Mikel Olazabal, ETBko kirol zuzendaria: «Guk gizarteak eskatzen duenari erantzun bat eman behar diogu. Gizarteak ziaboga bat eskatzen badigu, emango dugu»

«Ikuslea erakartzeko beharra» irizpidea maiz agertzen da. ETBk gizonezkoen 2.B mailako partidak eskaintzen ditu astero; Athletic eta Real emakumezkoen lehen mailan egonda

NEKAZARITZA ETA ELIKADURA EKOLOGIKOA

Argazkiak: GREFA

Lursaguaren eta belatzaren alegia

Nekazaritza intentsifikatzearen ondorioz, lurren mekanizazioa galarazten zuten tarteko traba guztiak (zuhaitzak, heskaiak...) kentzea izan da joera. Logika bera jarraituz, monolaborantza urtez urte errepikatzearen eskutik etorri da pozoi kimikoen erabilera geroz eta handiagoa. Testuinguru horre-

tan, hegaztien populazioek beherakada nabarmena izan dute Europa osoan. Alde batetik, lursailen kontzentrazioa erraztu asmoz zuhaitz zahar eta eskaiak kenduta, hegazti askoren bizitoki eta janleku ugari ere galdu dira. Bestalde, pozoien erabilerak, hegaztietan hilkortasun zuzena eragiteaz aparte, umaldietan eragina duela gauza jakina da, besteak beste, arrautzen oskola behar bezain gogorra ez izatea eragiten dutelako, txitak jaio baino lehen hiltzea ekarrit.

Nekazaritza eredu kimiko-intentsibo horrek badu zeharkako beste eragin bat; alegia, hegaztien elikadura-iturriak (intsektuak, harrak, karraskariak...) hiltzen dituela, hegaztien biziraupenari mehatxu eginez. Bioaniztasuna galtzeak zenbait espezie gainerakoei nagusitzea da-

kar eta horri, nekazaritzan, izurrite esaten zaio.

LURSAGUAK ETA HARRAPARIAK, KUDEAKETA OKER BATEN ADIBIDE ESANGURATSUA

Nekazaritza jarduera eta bioaniztasuna zein neurritan elkarlotuta dauden erakusten duen adibide bat landa-lursaguaren izurria da. Lehorreko laboreetara ureztapena eramatearekin batera, Gaztelako mendi-larre hezeetan oso ohikoa den espezie horrek haranetako nekazaritza-lurretara egin zuen migrazioa. Harraparien populazioak oso gutxituta zeudenez, lursaguak segituan izurri bilakatu ziren, laboreetan kalteak sortuz. Honi aurre egiteko, 2007-2012 epean administrazio ezberdinek bi jokabide adostu zituzten: alde batetik, errodentizidak

erabiltzea; bestetik, lursailen bazterretan zeuden eskaiak erretzea.

Pozoia erabiltzeak ez zuen zentzu handirik. Lursagu populazioen dinamika naturalean, boom ziklikoak ematen dira, gero, janaria lortzeko lehia areagotzean edota gaixotasunak agertzean, modu naturalean berriz ere orekatzen direnak. Hau da, berdin da pozoia bota ala ez, lursagu izurriaren kolapsoa gertatuko da negua hurbiltzean. Harrapariak daudenean, kolapso hau azkarrago ematen da, eta lursagu populazioa ez da hainbeste igotzen, izurri ziklikoak desagertuz. Haatik, pozoia eraginez kalterik handiena harrapariak jasan zuten, hildako lursaguak jan ez pozoitu zirelako. Eskaiak erretzearen eragina, aldiz, hutsaren hurrengoa izan zen, lursagui dagokionez, lurpeko tuneletan babes baitaitezke. Aldiz, erreketarekin kalteak sortu zizkieten gainontzeko espezieei, harrapariei, tartean.

Bitartean, zenbait elkartek (GREFA-CSIC-UVA) lursaguen kontrolerako ekimen esperimental bat jarri zuten martxan, kontrol biologikoa (habia-kutxen ezartzea) eta nekazaritzako jardunbide egokietan oinarrituta. Erroditizida eta erreketen bidez trataturiko gunetan ez bezala, eremu esperimental hauetan lursaguen zikloak kontrolatzea lortu dute eta, bide batez, bertako hegazti harraparien eta beste espezie askoren ugartasun eta aniztasuna handitu egin da.

Gaztelako esperientzia ezagututa, bista-koa da irtenbiderik gomendagarriena dela harrapariak gure lursailak erakartzeko teknikak indarrean jartzea. Baina, harrapariekin, bada zaindu beharreko beste kontu bat: jadanik etxe inguruan badauzkagu, harrapariak uxatu edota kalte-tuko dituen esku-hartzerik ez egitea.

HARRAPARIEN GARRANTZIA ETA HAUEK MANTENTZEKO BEHARRA

Harrapari-espezie ezberdinek giza-eraikinak aukeratzen dituzte habia jartzeko. Hontz zuria da adibide garbiena: izan kanpandorreak, izan ganbarak, gizakia-rengandik gertu bizitzea gustuko du hegazti honek. Hontza bat inguruan daukan baserritarra pozik egoteko moduan dago: egunero, 5 karraskari jaten ditu. Bikote batek, aldiz, 15.000 karraskari ehizatu ditzake urte bakarrean. Hontzek umaldi bat baino gehiago izan dezakete, eta horretan eragin handia du karraskarien populazioaren egoerak: umaldiak karraskari nahikoa dagoenean soilik egiten ditu.

Hontza baten bizitoki den eraikina berritzerakoan neurriak ez badira hartzen, ordea, litekeena da hegaztia hiltzea (irte-

era eta sarrerak tapatu zaizkiolako), edota betiko uxatzea. Hau ez gertatzeko, lehenik eta behin hontzari habi-kutxa bat ipini beharko litzaioke eremu hurbilean, alternatiba gisa. Ondoren, eraikinetik uxatu, hatzamarrak gurutzatu guk jarritako habi-kutxan gelditu dadin, eta, azkenik, eraikina berritu. Eraikina berritzeko garaian, gainera, modu erraz eta merkeak daude fauna erakartzeko egiturak integratzeko. Hau belatz gorriarengatik ere esan daiteke, ehiztari trebe honek askotan eraikinak aukeratzen baititu habia egiteko. Gainera, habi-kutxak oso ondo onartzen ditu. Belatz gorriek ez dute hontzek bezainbeste ehizatzen, baina, hala ere, belatz bikote bat aliatu garrantzitsua da nekazariarentzat, 3.000 karraskari ehizatzen baititu urtean.

Hortaz, agerikoa da harraparien garrantzia karraskarien kontrolean. Aipatu dugu landako eraikinak tentuz berritu behar direla hontzak edota belatzak ez kaltetzeko. Horrezaz gain, badaude beste esku-hartze mota batzuk harraparien presentzia errazteko. Habi-kutxak jartzea da horietako bat. Espezie bakoitzarentzat egokitutako habi-kutxa mota ezberdinak daude, eta erraza da hauek eraikitze planoak eskuratzea. Landa eremuetan zutoin altuak jartzen baditugu, harrapariak behatoki gisa erabiliko dituzte eta inguruko karraskariak ehizatuko dituzte.

Basoetan adin ezberdineko zuhaitzak egotea garrantzitsua da, zenbait harrapari (mozolua, urubia edo apo-hontza, kasu) zuhaitz zaharretako zuloetan egiten baitituzte habiak. Era berean, landa eremuetan tartekatutako zuhaitzak ere interesgarriak dira harraparien behatoki edo habi egiteko gune gisa. Batzuetan, zuhaitz-belatza edo hontza ertaina bezalako harrapariak korbidoek aldeztu aurretik eraikitako habiak erabiltzen dituzte. Bele mota ezberdinek zenbait lekutan duten "ospe txarra" dela eta, ohikoa izaten da beraien habiak tirokatzea. Ekintza horrek ez du ez hanka ez buru, aliatu bat suntsitzea ere ekar baitezake, tartean harraparien bat badago. Azkenik, zereala nagusi den eremuetan oso garrantzitsua da umaldiak lurrean egiten dituzten mirotz urdin zein zurien habiak bilatu eta txitek hegan egin arte bere horretan uztea, eta uzta jasotzeko itxarotea. Bi espezie horiek, egunean 2 eta 10 karraskari artean jateko gai dira.

** Azaitz Unanue ornitologoarekin batera egindako testua.*

ENEEK
Euskadiko Nekazaritza eta Elikadura
Ekologikoaren Kontseilua

BALEAK EHIZATZERA JOAN, BAINA BERAIEK HARRAPATU ZITUZTEN

Nagore Belastegi Martin

«Espainolen hilketa» deitu izan zaio 1615ean Holmavik herrian gertatutakoari. Baina soberan dakigu bertan hil zituzten baleazaleak euskaldunak zirela. Gertaera hori gogoratzeko, ezagutzera emateko eta egian azaleratzeko kongresua antolatu zuten Islandian. Hona hemen abentura triste ezezaguna.

Aste honetan iritsi zaigu berria; Islandia-ko mendebaldeko fiordoetan euskaldunak hiltzea debekatu dute. Bizitzeko eskubideak inplizituki dakar debeku hori, baina keinu sinboliko horren bidez Islandia eta Euskal Herriaren arteko adiskidetasuna adierazi nahi izan dute. Irribarre bat ateratzen digun albiste harrigarri honek, anekdota bat besterik ez denak, badauka atzean istorio bortitz eta triste bat gurean oso ezaguna ez dena: 1615ean Holmavik herrian 32 euskal baleazale hil zituzten.

Euskal baleazaleak, norvegiarrekin batera, historiako lehenengo balea ehiztariak izan ziren eta horregatik ez da arraroa ahal izan zuten itsasertz guztietara iristea. Ternuan egindako lana ezaguna da; izan ere, bertako eremu batean hainbat eta hainbat euskaldun gelditu ziren bizitzten euskal kolonia txiki bat osatu eta bertakoekin nahastuz. 1550 eta 1570 urteen artean, euskal marinelek Ternuan 30 itsasontziz osatutako flota zuten, non bi milatik gora marinelek egiten baitzuten lan. Horiek, urtean 400 balea inguru ehizatzen omen zituzten. Hala, flotaren handiaz baliatuz, Islandiara ere iritsi ziren.

Sumendien irlan gertatutako abentura hori ekartzen digu testu honek. 1615ean Islandia Danimarkako koroaren menpe zegoen, baina honek ez zuen lurralde osoa kontrolatzeko gaitasunik. Hortaz, balea ehizaren monopolioa mantentzeko asmoz, lege bat ezarri zuen, beste inork ez zitzaion ehizatu.

Hala ere, ez zegoenez benetako kontrolik, Ögurko gobernadorea, Ari Magnusson, legez kanpoko lizentziak saltzen hasi zen etekina atera asmoz. Orduan, hiru itsasontzi gipuzkoar iritsi ziren Islandiako uretara eta baleak ehizatzeke zuten trebeziarekin ez zitzairen gehiegi kostatu animaliak aurkitzea eta harrapatzea. Hala, dirutza atera zuten haragi hori eta baleetatik ateratako lehengaiak saldu ostean. «Tamalez, kanpainaren amaieran, ekaitz haizetsu handi batean hondoratu ziren hiru itsasontziak. Horrek irakurketa politiko bat izan zuen: zer egiten dute euskaldunak hemen, eta zergatik ari dira baleak ehizatzen?», aipatu zuen Xabier Irujo historialari adituak.

Itsasontziak hondoratu zirenean, marinelak Holmavik herrian gelditu ziren bizitzten urtebetez, eta Pedro de Aguirre eta Esteban de Tellariaren barkuetako eskifaia etxera itzuli zen ondoren. Baina Martin de Villa-

Balea baten hezurak Islandiako kostaldean. Batzuetan hezur hauek erabili egiten dituzte, adibidez, kaleko mahaiaik eta aulkiak egiteko.
Iospek | THINKSTOCK

franca kapitainaren esanetara zeuden gizonak bertan gelditu ziren. Gertaera horrek Danimarkako koroaren arreta piztuko zuelakoan, eta bere ohorea garbitzeko asmoz, euskaldunak hiltzea agindu zuten. Erregeari leialtasuna erakutsi nahi zioten, legez kanpoko baimenak banatu izanaren errua kitatzeko. Horrez gain, urte horretan bertan lege berri bat ezarri zuten, atzerritar batek Islandian negua igarotzen bazuen, bera hiltzeko eskubidea zegoela zioena.

«Modu latz batean akatu zituzten; aizkorakadaz, desarmaturik zeudenean – kontatu zuen historialariak– behin hilda, gorpuak zatitu egin zituzten eta ez zituzten ehortzi. Gainera, ondasunak lapurtu zizkieten». Gertatutakoaren berri dugu Jon «Laerdi» Gudmunsson idazleari esker. Gobernadoreak eskatu omen zion, beste olerkari batzuei bezala, euskaldunen kontrako idazki bat egiteko, piratak zirela esateko, baina honek euskaldunen alde egin zuen benetan gertatu zena kontatuz. Berak aipatu zuenez, herritik ihes egin zuen ez zuelako erasoetan parte hartu nahi.

Hala ere, adituek uste dute Laerdik ez zuela biztanleengandik inolako presiorik jaso; hau da, berak idatzitakoarekin ados zeudela uste dute eta, beraz, olerka-

riak idatzi bezala, euskaldunek ez zutela ezer txarrik egin. Magnusson gobernadoreak, aldiz, mendeku hartu zuen berak agindutakoari kontra egiteagatik. Laerdi sorginkeriagatik salatu zuen, eta horrek ondorio latzak ekarri zizkion olerkariari.

Dirudienez, gainerako idazleetako batzuek gobernadoreek eskatutakoa idatzi zuten eta, horregatik, batzuetan euskaldunak errudunak zirela uste izan da.

Bestalde, esan izan da Gipuzkoako Biltzar Nagusiek hilketaren berri izan eta ezer egin ez zutela. Irujoren ustez, hori ez da guztiz egia. Izan ere, garai hartako oso dokumentazio gutxi dago. Gipuzkoak neurriren bat hartu izana frogatzen duen agiririk aurkitu ez izanak ez du esan nahi horrelakorik egin ez zuenik.

Historialariak zabaldu izan den beste ideia baten kontra egiten du gogor: XVII. mendea bortitza zela. «Garai hartan gauza horiek gertatzea arrunta zela zabaldu da. Uste dut inork ezin duela esan XVII. mendea XX. mendea baino bortitzagoa izan zenik, batez ere kontuan hartuta XX. mendean bi mundu gerrak eta holokaustoa gertatu zirela. Orain Armeniako genozidioak 100 urte bete ditu. Gizakia- ren historian inoiz ez da hainbeste jende hil XX. mendean bezala. Beraz, ezin du-

gu esan gauza horiek aspaldian gertatzen zirela, orain ere gertatzen direlako».

TEORIAK ARGITZEN

Pasa den astean Xabier Irujo Islandian izan zen Etxepare Euskal Institutuaren laguntzarekin antolatutako kongresu ba-

tean. Horren baitan, euskaldunen hilketaren 400. urteurrena ospatu zuten, eta hitzaldi sorta bati esker, adituek gogoeta egin ahal izan zuten. Amaierako ekitaldia hunkigarria izan zen, eta oso adierazgarria, zendutako arrantzaleei omenaldia egin zitzaenez.

Gobernadoreak erregeari leialtasuna erakutsi nahi zion eta euskaldunak hiltzea agindu zuen. Horrez gain, lege berri bat ezarri zuen zeinen arabera atzerritar batek Islandian negua igarotzen bazuen, bera hiltzeko eskubidea zegoen

«Ezin da esan XVII. mendea XX. mendea baino bortitzagoa izan zenik. XX. mendean bi mundu gerrak, holokaustoa eta Armeniako genozidioa gertatu ziren. Gizakiaren historian inoiz ez da hainbeste jende hil XX. mendean bezala»

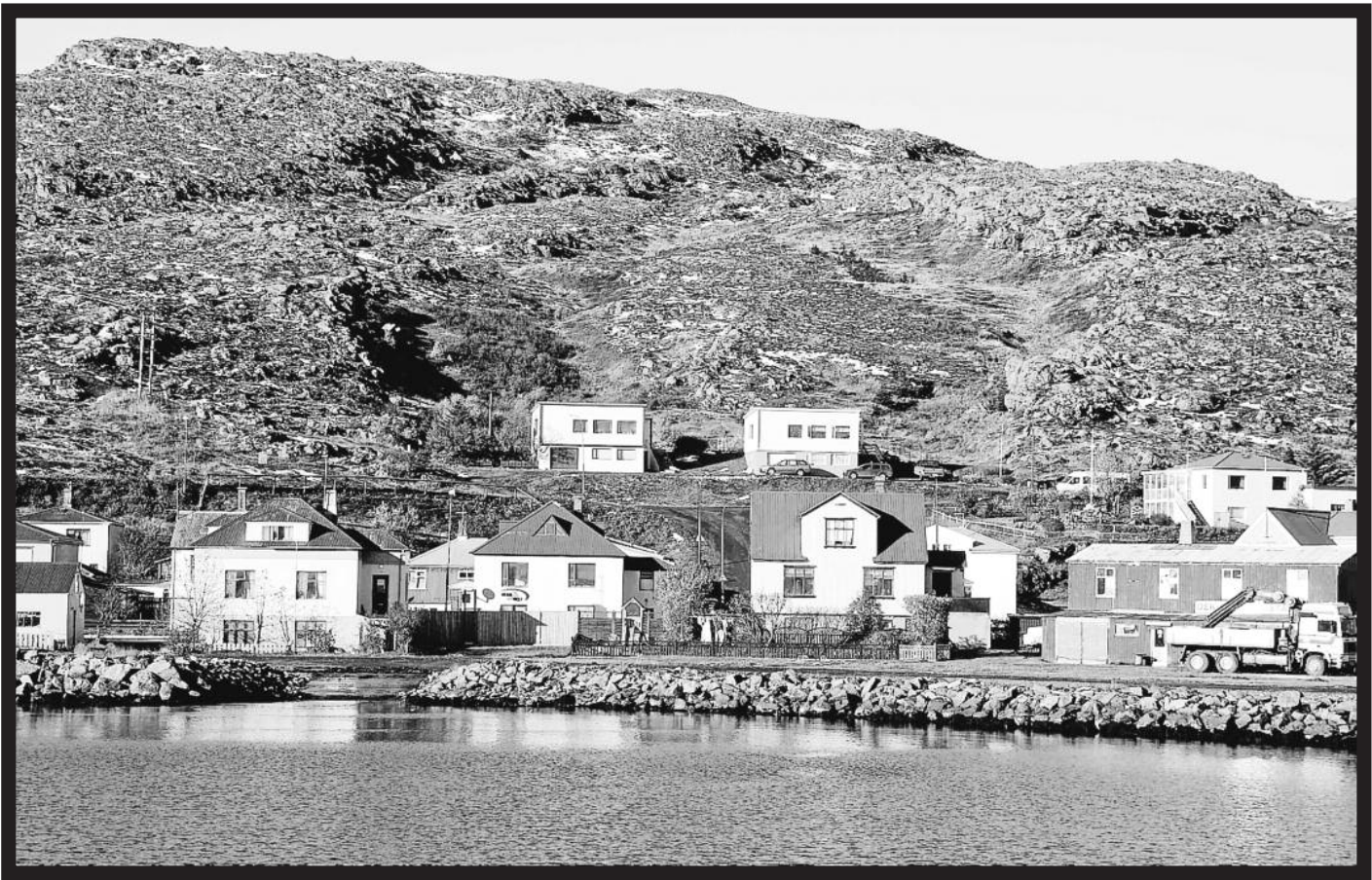
Alde batetik, Illugi Gunnarson Islandiako Kultura Ministroa eta Martin Garitano Gipuzkoako Ahaldu Nagusia bildu ziren Holmaviken. Bigarrenak Islandiako Gobernuko bandera txiki bat jaso zuen, bi herrialdeen arteko bakearen eta adiskidetasunaren seinale. Ondoren, Xabier Irujo bera eta Magnus Raffnson arkeologoa besarkatu egin ziren. Raffnson euskaldunak hiltzen ibili zen pertsona haietako baten ondorengoa da. Irujok hil ziren euskaldunen izenean parte hartu

zuen ekitaldian, nahiz eta ez den ondorengo zuzena: «amatxiren familia mutrikuarra da eta balea ehiztari horietako batzuk mutrikuarra ziren, eta abizen bera dugu, besterik gabe».

Hala ere, bi gizon horientzat une hori biziki berezia izan zen lagunak direlako. Lagun egin ziren euskaldunen hilketari buruz ikerketak egiten. «Duela zazpi urte, heldu nintzenean, bere etxera joan nintzen eta ezustean eraman ninduen Holmavikeko basera. Nik ez nekien hain

Jonas Gudmunson Mendebaldeko Fiordoetako komisarioa, Illugi Gunnarson Islandiako Kultura Ministroa, Esther Ösp Holmavik herriko udal ordezkaria eta Martin Garitano Gipuzkoako Ahaldu Nagusia hildako euskal baleazaleen omenez jarri duten oroigarriaren aurrean. Azpian, euskal marinelek balea-olioa ekoizteko erabiltzen zuten faktoria. ISLANDIAKO GOBERNUA / Xabier IRUJO

Holmavik herriko etxe batzuk itsasotik ikusita. Herri horretan gelditu ziren euskaldunak bizitzen euren itsasontziak hondoratu ostean, eta bertan hil zituzten 1615ean. FOTOFIMI

gertu zegoenik. Bisitan joan nintzen esateko kongresu bat egiten ari ginela eta berak parte hartzea nahi genuela», kon-tatzen du oroitzapen onak batuz. Elkarre-kin afaldu eta elkarlanean aritzea erabaki zuten.

Istorio hori Euskal Herrian apenas eza-gutzen ez bazen ere, Irujok pasadizoaren berri izan zuen. Selma Huxley idazleak Ternuari buruzko ikerketa sakon bat egin zuen 1980ko hamarkadan eta bere libu-ruetako batean Islandiako afera aipatzen du. «Horrek jakin-mina piztu zidan eta pixkanaka horren inguruan ikerketak egi-ten hasi nintzen. Etxeparerekin eta Gi-puzkoako Foru Aldundiarekin jarri nin-tzen harremanetan».

Euskal marinelen kofradiek garrantzi handia izaten zuten baleazaleen konpainia handien osaeran. Orain arte uste izan da zeresanik ez zutela, baina arrantzaleen antolaketaz arduratzen zirela jakin ahal izan da

Euskaldunen eta islandiarren arteko harremana 100 urtez luzatu zen. Hori dela eta, hiztegi komun bat sortu zuten bi hizkuntzetako elementuak nahastuz. Guztira 745 hitz berri asmatu zituzten

Elkarlan horren fruitu oparoa izan da pasa den asteko kongresua. Bertan ideia desberdinak eztabaidatu dituzte. Adibi-dez, kofradiek balea harrapaketan enpre-san zuten paperaz mintzatu ziren. Histo-rialariaren esanetan, konpainia handiek gizonak kontratatzen zituzten eta arran-tzaleek zeresanik ez zutela uste zen, bai-na ez da horrela.

Kofradiek euskal kostaldean aritzen zi-ren batez ere, baina konpainia handiak antolatzen zituztenean, horiek kapitai-nak kontratatzen zituzten, ostean, gaine-rako eskaifaiaiko kideak hautateari ekite-ko. «Gizon horiek ez ziren sistema liberal batean bezala kontratatzen, ko-fradien babesa zutelako. Eskubide labo-

ralak zituzten horiei esker. Hiltzen bazi-ren, euren familiarekin zer gertatuko zen zehazten zuten. Eta, noski, lanaren kudeaketa ere kontutan hartzen zuten».

Gainera, arrantzaleek bazekiten lan ho-ri oso arriskutsua zela eta konfidantzaz-ko kideekin joatea bizirik segitzeko mo-durik ziurrena zela. Horregatik, ez ziren itsasoratzen ezagutzen ez zituzten kide-ak ontziratuta. Normalean, herri bereko arrantzaleak elkartzen ziren, nahiz eta kofradia desberdinetakoak izan, beraien-tzat garrantzitsua zelako arpoilaria, le-mazaina, harakina, zurgina, etab., nor-tzuk ziren jakitea; alegia, taldea ona zen ala ez.

Hori dela eta, kongresuan ondoriozta-tu dute euskal arrantzaleen kofradiek ere rol garrantzitsua betetzen zutela konpainia handien barnean. Horiei es-ker, gainera, ikasten zituzten ehizatze-ko teknikak, eta lanak nola banatu eskifaia-koen artean.

«**BASKAVIGIN**»

400 urtez “Espainolen hilketa” bezala ezagutu izan da gertaera hori (Spánverja-vigin, islandieraz), guzti-guztiak euskal-dunak zirela aski ezaguna den arren. Ja-zoerari “Euskaldunen hilketa” deitzeko saiakera egiten ari da Irujo, nahiz eta ba-

dakien ez dela batere erraza Islandian, ez delako ezagutu berri duten zerbait, eta tradizioz horrela deitzen diotelako.

«Orain jakin badakigu marinela horiek gipuzkoarrak zirela. Kulturalki, juridiko-ki, legalki, politikoki, 1615ean gipuzkoa-rrak gipuzkoarrak ziren eta Gaztelakoak gaztelarrak; Gaztelatik etortzen ziren pertsonak atzerritarak ziren Gipuzkoan. Ezin zuten ofizio publikorik egin, edozer salgai sartzeko aduanatik pasa behar zi-ren, protekzionismoak bazuen bere inda-rra-eta; beraz, sagardoa ezin zen sartu», azaldu zuen Irujok hildako marinelei «es-painol» deitzeak ez duela inolako zilegi-tasunik adierazteko.

«Hemendik aurrera, pertsona hauen ohorez, ‘Euskaldunen hilketa’, ‘Baskavi-gin’ deitzen hasi beharko ginateke. Zaila da aldatzea etiketa honek 400 urte ditue-lako. Garai hartan ‘espainola’ beste gauza bat zen, gaur egungo penintsularra edo iberikoa. Ez zuen inongo esanahi juridi-ko-politikorik, hitz geografiko bat beste-rik ez zen», aipatu zuen.

Esan bezala, espedizio honetan parte hartu zuten hiru itsasontzietako arran-tzale guztiak gipuzkoarrak ziren. Hala ere, gerora, XVII. mendean bertan, gaine-rako kostaldeko euskaldunak Islandiara iristen hasi ziren. Lapurtarrak eta bizkai-

tarrak ere bertan izan ziren; islandiarren eta euskaldunen arteko harremana hain zen estua, ezen islandiera-euskara glosarioa osatu baitzuten. Hitz gehienak lapurteraz daude, baina badaude gipuzkerazko beste batzuk, eta bizkaierazko zenbait esamolde ere bai.

EUSKARA-ISLANDIERA HIZTEGIA

100 urtetan zehar izandako harreman horren ondorioz euskara-islandiera pidgina sortu zuten –pidgin bat hizkuntza bati beste baten unitate lexikoak elkartzean eratzen den hizkuntza da. Euskal baleazaleek Islandian eta Ternuan osatu zuten pidgina-. Bizikidetzan oinarritzen den hizkuntza hau Jon Helgason filologoak aurkitu zuen 1905ean. Honek Kopengageko Unibertsitateko Arnamagnaeana liburutegian bi hiztegi aurkitu zituen. Eskuizkribu horiek XVII. mendearen bukaerakoak edo XVIII. mendearen hasierakoak dira. Lehenengo hitzegiak 16 orrialde ditu eta 517 hitz eta bigarrenak 10 orrialde eta 228 hitz. Hau da, guztira, 745 hitz.

Liburuetan eguneroko hitzez gain, baleak harrapatzearekin lotutakoak ere biltzen dira. Egileak nortzuk izan ziren ez da ezagutzen, baina ikerlariek uste dute marinelen jardueretan aritzen ziren bi idazle izan zirela, bertako biztanleekin lotura estua zutenak. Gerora beste bi hiztegi aurkitu zituzten.

Honako hauek dira liburu horietan jasotzen diren zenbait esaldi, euskal arrastoak sumatzen direnak: «Utinam renascatur pulchrius ac fortius Vasconia et bona cum pace iamiam vivat Hispania» («Utz ezazue Euskal Herria inoiz baino sendo eta ederrago biziberritu, eta Espainiarekin laster bakean bizi ahalko delako esperantza!»); «For ju mala gissuna» («Gizon gaiztoa zara»); «For mi presenta for ju biskusa eta sagarduna» («Bixkotxa eta sagardoa emango dizkizut»); «Gianzu caca» («Janzazu kaka»).

«Sua» eta «harria» euskaraz bezala esaten zituzten, «aizkora» berriz, «eskora» eta ondasunak «trukatu» beharrean «truckatu» egiten zituzten. Eskuak babesteko «eskularrua» ez, baizik eta «schularua» erabiltzen zuten. «Gessurtiak» gezurrak esaten zituen eta «nescagastia» neska gazte bat zen.

Bistan da, distantzia gorabehera, islandiarrek eta euskaldunek iragan komun bat dute, adiskidetasun luze bat ekarri zuena, 1615eko pasarte bortitz hori kenduta. Hala, Ögusko gobernadoreak garai hartan indarrean jarri zuen lege hura, euskaldunak hiltzea baimentzen zuena, bertan behera gelditu da.

Goian, Holmavik herriaren irudi bat.
Eskuinean, Magnus Rafsson
arkeologoa eta Xabier Irujo
historialaria Islandia eta Euskal
Herriaren arteko adiskidetasuna
sinbolikoki plazaratu zuten unean.
Paul LAWSTON / ETXEPARE INSTITUTUA

Amaia
BALLESTEROS

iRRITZIA:

LUR AZPIKO ABENTURAK

